

Fundamentele begrippen van de zondemacht

Dieren, beesten en een draak in het boek Openbaring

De vier dieren in Openbaring

De taal van het boek Openbaring is sterk symbolisch, vergelijkbaar met bijvoorbeeld die in de boeken van de profeten Daniël en Zacharia. Vooral in de eerste helft van Openbaring lezen wij telkens over 'dieren'. Zij worden voorgesteld als geen kwaad in de zin hebbend, en een plaats hebbend in de verwezenlijking van Gods heilsplan. Zij bewijzen de eeuwige, alwetende en almachtige God eer:

"En midden in de troon en rondom de troon waren vier dieren, vol ogen van voren en van achteren. Het eerste dier was een leeuw gelijk, en het tweede dier een rund gelijk, en het derde dier had een gezicht als van een mens, en het vierde dier was een vliegende arend gelijk. En de vier dieren hadden elk voor zich zes vleugels en waren rondom vol ogen en zij hadden dag noch nacht rust, zeggende: Heilig, heilig, heilig is de Here God, de Almachtige, die was en die is en die komt." (Op 4:6-8)

Wanneer we over deze beschrijving nadenken, zal het duidelijk zijn dat er hier geen sprake is van letterlijke dieren. Want er zijn in de hemel geen dieren. De beschrijving doet denken aan wat de profeet Ezechiël zag, en 'cherubs' (Ezechiël 10:9) noemde (zie ook onze uitgave *Engelen en andere hemelse wezens*). Zeker als we ze in hun verband zien (beide zien een 'troon' of 'heerlijkheid' en beschrijven die: Ezechiël 1:26-28 en Openbaring 4:2 en 3) en de details van de beschrijving van de wezens bekijken:

"En in het midden daarvan was wat leek op vier wezens; en dit was hun voorkomen: zij hadden de gedaante van een mens, ieder had vier aangezichten en ieder van hen had vier vleugels ... En wat hun aangezichten betreft, die leken bij alle vier aan de rechterzijde op dat van een mens en dat van een leeuw; bij alle vier aan de linkerzijde op dat van een rund; ook hadden alle vier het gezicht van een arend." (Ez 1:5-10)

"Hun hele lichaam – hun rug, hun handen, hun vleugels ... waren rondom vol ogen ..." (Ez 10:12)

De overeenkomsten zijn opvallend en kunnen geen toeval zijn. De conclusie moet daarom wel zijn dat beide hetzelfde zagen, maar ieder een eigen beschrijving gaven van wat zij zagen: de heerlijkheid van de HERE, de God van Israël, de Schepper van alle leven.

Wat de gelijkenis met de dieren betreft, moeten we waarschijnlijk vooral denken aan kracht en macht. Arend en leeuw zijn in de Bijbel symbolen voor koninkrijken of koningen. De mens staat aan het hoofd van de schepping. Bij het rund moeten we mogelijk denken aan de machtigste van het vee: de buffel. Deze dieren hebben dus geen enkel verband met 'het kwaad'.

Het is interessant nog even stil te staan bij het historische verband. De profeet Ezechiël was in ballingschap, en profeteerde voor en na de verwoesting van Jeruzalem door het eerste wereldrijk Babel. Hij zag in een visioen de heerlijkheid van God de tempel verlaten (hoofdstuk 10), die bij de inwijding van de tempel door Salomo met vuur was 'neergedaald' en de tempel had vervuld (2 Kronieken 7:1-3). In hoofdstuk 33 bereikte Ezechiël het bericht van de verwoesting van Jeruzalem. Daarvóór had hij niet alleen gesproken over de komst van Gods oordeel over Jeruzalem, maar ook over het eind aan alle Jeruzalem bedreigende machten. Na de val van Jeruzalem sprak hij over de nieuwe stad Jeruzalem en de tempel. Daniël kwam in dezelfde tijd als Ezechiël naar Babel. Hij richtte zijn gedachten sterk op Gods beloften, en bad voortdurend om het herstel van de stad en de tempel. De apostel Johannes profeteerde in dezelfde omstandigheden als Ezechiël en Daniël. Ook hij was in ballingschap, en het begin van het Openbaring is waarschijnlijk het moment dat Jeruzalem in het

jaar 67 werd omsingeld door de Romeinen, of zelfs dat het bericht van de val van de stad hem bereikte (Openbaring 1:9 en 10). Hij kondigde de val van het gehele wereldse bestel aan en de komst van het wereldwijde Koninkrijk van God, gesymboliseerd door het nieuwe Jeruzalem.

De beesten en de draak in de hoofdstukken 11 t/m 16

Tegenover de 'dieren' die God eer bewijzen, staan in Openbaring 'beesten' en een 'draak', die hoogmoedige en godslasterlijke taal uitslaan. En wanneer de 'dieren' in hoofdstuk 4 niet als letterlijke dieren beschouwd kunnen worden, geldt dit ook voor deze 'beesten' en de 'draak'. Zij hebben een sterk symbolische betekenis, die we alleen kunnen begrijpen vanuit:

- a) wat de woorden 'beest' en 'draak' in de Bijbel inhouden
- b) het verband met profetie in het Oude Testament

In andere delen van deze studiereserie kunnen we zien dat 'beesten' (vertrappende, verscheurende) wilde dieren zijn, en 'draken' dodelijk giftige slangen. Er worden dus kennelijk voor de mens gevaarlijke dieren mee bedoeld, en daarom wordt er niet in gunstige zin over gesproken. Er heeft een omkering van Gods bedoeling bij de schepping van dieren en mensen plaatsgevonden: in plaats van dat de mensen heersen over de dieren (Genesis 1:26), heersen de 'dieren' – die menselijke machten symboliseren – over de mensen. Dit is symbolisch voor mensen die God niet willen kennen: zij heersen over de gelovigen en doen hen geweld aan. De eerste keer dat wij dit in de Bijbel zien, is bij de moord op de rechtvaardige Abel door Kaïn.

Een snelle blik door de inhoud van Openbaring leert dat de gelovigen tot de wederkomst van Christus zullen worden beproefd, in de vervolging door geestelijke en wereldlijke machten. Wanneer zij hun Here niet zullen verloochenen, maar volharden in hun geloof, zullen zij het eeuwig leven in Gods Koninkrijk op aarde ontvangen. De 'beesten' en 'de draak' zijn symbolisch voor de van God afgeweken mensheid, die zichzelf tot god maakt, alle herinnering aan de enige ware God wil uitwissen, en om die reden vaak de gelovigen vervolgt. Het is daarom aannemelijk dat zij hier, net als in Daniël, een beeld zijn van een menselijk rijk, dat het voorzien heeft op de gelovigen. We spreken hier in enkelvoud, omdat het zowel in het Oude als het Nieuwe Testament duidelijk is dat er na het vierde rijk geen ander menselijk rijk meer zal komen.

In de tijd dat de apostel Johannes het boek Openbaring schreef, was dat vierde rijk aan de macht. En zoals koning Nebukadnezar twee benen zag die dat rijk symboliseerden, zag Johannes twee beesten: een 'uit de afgrond' en een 'uit de zee'.

Het beest uit de afgrond

In hoofdstuk 11:7 en 8 verschijnt voor de eerste maal een 'beest' op het toneel:

"wanneer zij hun getuigenis zullen voleindigd hebben, zal het beest, dat uit de afgrond komt, hun de oorlog aandoen en het zal hen overwinnen en hen doden. En hun lijk (zal liggen) op de straat van de grote stad, die geestelijk genaamd wordt Sodom en Egypte, waar ook hun Here gekruisigd werd."

Wat opvalt is dat er in het Grieks bij 'beest' een bepalend lidwoord staat, zonder dat er daarvoor al is gesproken over een 'beest'. Johannes voerde 'het beest' ten tonele alsof de lezers er bekend mee waren, en dus wisten waar hij het over had. Er worden ook geen verdere kenmerken gegeven. Het beest wordt voorgesteld als een vijandige macht, die ten strijde trekt tegen 'de getuigen van God'. Het symboliseert een stad (die het beeld is van een samenleving, klein of groot, tot zelfs de gehele menselijke maatschappij). De volgelingen van Christus worden, net als hun Here, gedood. Indien het woord 'waar' plaatsbepalend is, dan zou hier òf Jeruzalem (waar Jezus werd gekruisigd), òf Rome (waarvan Pilatus de vertegenwoordiger in Jeruzalem was) mee kunnen zijn bedoeld. Beide hebben zich schuldig gemaakt aan de vervolging van Christus en zijn volgelingen.

De geestelijke betekenis van Sodom is: opstand tegen God en hemelgerende zonden, die hebben geleid tot de 'opsluiting' door verbranding van de inwoners in 'de afgrond'. Egypte staat voor het volk waarvan de koningen (Farao's) zich als eerste als god beschouwden, heerszuchtig waren en op gewelddadige wijze andere volken aan zich onderwierpen. Het volk Israël heeft dat in het bijzonder ondervonden.

Het is echter aannemelijk dat hier het vierde dier uit Daniël 7 werd bedoeld. In dat geval ging het om de heersende menselijke macht Rome, en dan kunnen wij begrijpen dat Johannes die niet openlijk bij name kon noemen. Daarmee zouden immers alle christenen nog meer in gevaar gebracht worden dan toen al het geval was.

Daarnaast wordt gezegd dat 'het beest' 'uit de afgrond' opkwam. De NBV geeft 'de afgrond' weer als 'de onderaardse diepte'. Dit is niet 'de hel', maar een beeld voor dood, verderf, pijniging als gevolg van oorlog. Zie *Dood, dodenrijk en de hel* in deze studiereserie.

Openbaring 9 spreekt ook over 'de afgrond'. Daar wordt de oorlog aangedaan aan de vervolgers van de christenen. Het beeld is hier dat van een zwerm sprinkhanen, die niet al het groen afknagen maar mensen steken als scorpioenen. Zij opereren als een goed getraind en uitgerust leger:

"... en haar werd de sleutel van de put van de afgrond gegeven. En zij opende de put van de afgrond en er steeg rook op uit de put, als de rook van een grote oven ... En uit de rook kwamen sprinkhanen ... en hun werd macht gegeven ... dat ... de mensen (die het zegel van God niet op hun voorhoofden hadden) gepijnigd zouden worden ... En de gedaante van de sprinkhanen was als van paarden, die uitgerust zijn tot de oorlog ... Zij hadden over zich als koning de engel van de afgrond; zijn naam is in het Hebreeuws Abaddon en in het Grieks heeft hij tot naam Apollyon." (Op 9:1-11)

Het Griekse *angelos* betekent 'bode'; het Hebreeuwse overeenkomstige woord *malak* kan duiden op mensen die een belangrijke positie innemen en 'goden' worden genoemd; in het verband kan hier beter gesproken worden van 'god' in plaats van 'engel'. En let op: hij wordt dus niet 'satan' genoemd, maar voorgesteld als een Griekse god. *Abaddon* betekent '(plaats van) vernietiging', *Apollyon* betekent 'vernietiger'.

Wat hier verteld wordt, is dat God een menselijke macht de gelegenheid geeft om oorlog te voeren, zoals dat vroeger het geval was met Assur en Babel, waaraan God de gelegenheid gaf zich te keren tegen de tot zonde vervallen rijken van Israël en Juda.

Een korte blik op het boek Openbaring

Voordat we gaan bekijken wat in Openbaring staat over 'de draak', zullen we eerst een korte blik moeten slaan op de opbouw van dit boek. Het is namelijk verleidelijk om Openbaring zo te lezen alsof het boek van hoofdstuk 1 tot en met 22 de lijn van de geschiedenis volgt. In Openbaring is echter niet altijd een doorlopende profetie te zien, laat staan een chronologische volgorde. Dit is niet uniek, want hetzelfde is te zien in andere profetische boeken, zoals die van Jesaja en Jeremia.

Johannes moest schrijven wat vóór hem was gebeurd, wat er in zijn tijd was, en wat er nog zou gaan gebeuren (1:19). Tot en met hoofdstuk 7 wordt getoond dat Jezus Christus de overwinnaar is, en dat de gelovigen, die volharden in de verdrukking, door Hem worden geholpen, zodat zij met Hem zullen kunnen overwinnen. Vanaf hoofdstuk 8 wordt verteld wat er in de wereld zal gebeuren, zowel met de gelovigen als door en met de goddelozen. In de laatste twee hoofdstukken wordt iets gezegd over de nieuwe samenleving op aarde na Christus wederkomst. In de tussenliggende hoofdstukken 8 tot en met 20 wordt na elke aankondiging van oordeel bevestigd, dat wie volhardt in het geloof met Christus zal zijn in zijn Koninkrijk. Na allerlei oordelen over 'de wereld' en de 'koningen van de wereld', gesymboliseerd door het blazen van zeven bazuinen, in de hoofdstukken 8 tot en

met 11, richt de profetie zich op de gelovigen. Zij moeten getuigen met gevaar voor hun leven, maar weer met de bevestiging dat God een einde zal maken aan de verdrukking van Zijn kinderen. In hoofdstuk 12 gaat het dan eerst terug naar wat er was gebeurd: de eerste komst van Christus en zijn overwinning op de zondemacht, om vanaf vers 13 van dit hoofdstuk direct door te gaan naar wat er op dat moment gaande was: de vervolging van de gelovigen door dezelfde macht als die Christus had gedood. In hoofdstuk 16 lijkt het alsof Gods oordeel over het laatste rijk, gesymboliseerd door het uitgieten van zeven schalen, ten einde is gekomen. Maar vanaf hoofdstuk 17 wordt nog eens nader uit de doeken gedaan dat er een einde komt aan alles wat tegen Gods wil in gaat, wat zonde is en tot zonde verleidt, gesymboliseerd door het grote 'Babylon'.

Wij zullen echter de volgorde van de hoofdstukken respecteren, om in geregelde orde te kunnen laten zien wat er over de 'beesten' en 'de draak' wordt gezegd. Dan kunnen wij daarna de draden samenvlechten en tot conclusies komen.

De draak

In hoofdstuk 12 van Openbaring verschijnt 'de draak' op het toneel. Volgens sommigen is dit het symbool voor de 'bovennatuurlijke kwade macht' die achter 'het beest' of de 'beesten' zat en zit. We zullen ons voorlopig richten op de feiten, om aan de hand daarvan te kunnen beoordelen of deze opvatting stand kan houden of niet.

'Draak' is in onze Bijbels de vertaling van het Griekse *drakōn*, dat in eerste instantie 'slang' betekent. In het Nieuwe Testament komen we het als 'draak' alleen tegen in het boek Openbaring. Maar in hoofdstuk 12 wordt 'de draak' ook 'de oude slang' (12:9) en 'slang' (12:15 en 20:2) genoemd. Zie *De slang* in deze studiereserie.

Openbaring is een boek van symbolen, en we zullen het wezen dus vooral moeten bekijken in de symboliek van dit boek, met in ons achterhoofd wat het woord betekent en we in het Oude Testament daarover vinden. Zie *Schrikwekkende dieren in het Oude Testament* in deze studiereserie.

Het zal ook hier, net als in het Oude Testament, gaan om een menselijk rijk, voorgesteld met die draak van het Egypte en Babylonië van vroeger. De draak verbeeldt dan menselijke heerszucht, en wordt daarom twee keer aangeduid als 'de oude slang' (die andere betekenis van *tannin*), dat is 'lasteraar' en 'tegenstander' (de feitelijke betekenissen van de woorden duivel en satan). Hij duidt het soort mensen aan waarvan Petrus schrijft: "Maar deze mensen, die net redeloze dieren zijn, van nature bestemd om gevangen en gedood te worden, lasteren wat ze niet eens kennen. Ze zullen aan hun eigen verderfelijke gedrag ten onder gaan (2 Pet 2:12).

Maar laten we de lijn in Openbaring volgen. In hoofdstuk 12 wordt in sterk beeldende taal verteld wat er gebeurde bij de geboorte van Jezus:

"En er werd een groot teken in de hemel gezien: een vrouw, met de zon bekleed, met de maan onder haar voeten en een krans van twaalf sterren op haar hoofd; en zij was zwanger en schreeuwde in haar weeën en in haar pijn om te baren ... En zij baarde een zoon, een mannelijk wezen, dat alle heidenen zal hoeden met een ijzeren staf ..." (Op 12:1, 2 en 5)

Later scheef Paulus dat de gehele schepping in barensnood is, omdat de zonen van God geboren moeten worden (Romeinen 8:22). Hier in Openbaring gaat het om de geboorte van Gods eniggeboren Zoon, Jezus Christus. De verwijzing naar Psalm 2:5, over de door God aangestelde Koning die de wereld zal regeren, toont dit aan. De vrouw vertegenwoordigt het verbondsvolk Israël (de twaalf sterren duiden op de twaalf vorsten of stammen), dat geroepen werd om een koninklijk priesterschap voor God op aarde te zijn (waarop de beide hemellichten duiden, als beeld voor het Licht van God dat in de wereld schijnt). Niet als volk als geheel, maar uit het gelovige deel, het 'ideale deel'. Zo

kan zij alle gelovigen, die in het voetspoor van Abraham zijn getreden en zullen treden, vertegenwoordigen. Uit dit 'ware Israël' – en meer specifiek uit de koninklijke lijn van David, aan wie God het eeuwig koningschap had beloofd (2 Samuël 7:16) – baarde een vrouw (Maria) de beloofde Zoon van David, die de Messias, de Erfgenaam van de wereld zou zijn.

Dus ondanks dat Maria het kind gebaard heeft, ziet Johannes niet haar – en zeker niet in een staat van verheerlijking – maar wat zij vertegenwoordigt: het gelovige deel van het volk Israël dat de Messias verwacht (zie Simeon in Lucas 2:25,26). Dat deel is als een vrouw in grote barensnood (vergelijk Paulus' beschrijving van de schepping die in barensnood is, in Romeinen 8:19-22). In 12:6 'verschuift' het beeld naar de ware gemeente van Christus (zie vers 17), die samen met het gelovige deel van Israël het volk van God vormt.

Maar zoals we uit de evangelierverslagen weten, was de wereld niet blij met de komst van deze Zoon en Erfgenaam. Dat begon al met koning Herodes de Grote – de vazalkoning van Rome – die de kinderen in het geboortedorp Bethlehem liet doden, in de verwachting zijn concurrent daarmee uitgeschakeld te hebben. Maar het ging door met de Joodse leiders, die alles in het werk stelden om deze Erfgenaam te doden (Marcus 12:7) en Jezus uiteindelijk overleverden aan de Romeinen, met de beschuldiging dat Hij een concurrent was van de keizer in Rome. Op grond daarvan werd Hij gekruisigd. Maar God liet Hem niet tot stof vergaan in het graf, zoals de wereldse heersers hadden bedacht, maar wekte Hem op en nam Hem op in de hemel.

Deze gehele kwestie van de aanslagen op het leven van Jezus en zijn hemelvaart komt aan de orde in een ander teken, tegenover dat eerste – van de vrouw – en grote invloed zou hebben op dat eerste: het teken van een 'draak' of 'slang':

"En er werd een ander teken in de hemel gezien, en zie een grote rossige draak met zeven koppen en tien horens, en op zijn koppen tien horens, en op zijn koppen zeven kronen. En zijn staart sleepte een derde van de sterren van de hemel mede en wierp die op de aarde. En de draak stond voor de vrouw, om, zodra zij haar kind gebaard had, dit te verslinden ... en haar kind werd plotseling weggevoerd naar God en zijn troon" (Op 12:4,5)

Hier gaan wij op bekend terrein komen, zowel wat betreft God vanaf het begin van de schepping had gezegd, als wat betreft het beeld dat hier geschetst wordt.

Eerst gaan we terug naar de gebeurtenissen in de eerste hoofdstukken van de Bijbel. In Genesis 3 kondigde God al aan dat er een strijd zou zijn tussen 'het zaad van de vrouw' en 'het zaad van de slang'. Dit zou leiden tot een verwonding van 'het zaad van de vrouw' en het vermorzelen van de kop van 'de slang' (Genesis 3:15). 'De draak' is dus het beeld voor 'het zaad van de slang', dat het van het begin af had voorzien op de rechtvaardigen (zie de moord van Kaïn op Abel).

We wijzen er opnieuw op hoe de christenen dit ervaren hebben, toen hun vervolging begon:

"Want inderdaad zijn in deze stad vergaderd tegen uw heilige knecht Jezus, die U gezalft hebt, Herodes zowel als Pontius Pilatus met de heidenen en de volken van Israël ..." (Hand 4:27)

Wat het beeld betreft, dat 'de draak' of 'slang' oproept, zien we dat dit 'beest' zevenkoppig is als de *leviathan* uit het Oude Testament (zie *Afschrikwekkende dieren in het Oude Testament* in deze studierisic). Een zevenkoppig wezen komt voor in de mythologie van het gebied waar het Babylonische Rijk was gevestigd, en mogelijk heeft God het daarom tot het symbool voor de menselijke macht (waarvan Babel het begin is) gemaakt. Bovendien doen de tien horens denken aan het vierde dier dat Daniël zag in hoofdstuk 7 (zie *Dieren in het boek Daniël*). Dit slokte de voorgaande drie wereldrijken op. Sterren kunnen het beeld zijn voor engelen, maar ook voor koningen of koninkrijken

(vergelijk Openbaring 8:12 met 17:10) – de wijzen uit het Oosten hadden een ster gezien, als vervulling van een eeuwenoude profetie over een grote Koning in Israël. Horens en koppen duiden op machten, koningen of koninkrijken (zie Openbaring 13:1 waar over kronen wordt gesproken).

Het verband tussen 'het vierde dier' in Daniël en 'de draak' of 'slang' in Openbaring is dus onmiskenbaar. Te meer omdat in Daniël 7 ook werd gesproken over het verschijnen van 'een mensenzoon' (Jezus noemde zich zo) voor 'de Oude van dagen' (hiermee wordt geen oude Man bedoeld, maar de God van den beginne, van oudsher):

"Ik bleef toekijken in de nachtgezichten en zie, met de wolken van de hemel kwam iemand gelijk een mensenzoon; hij begaf zich tot de Oude van dagen, en men leidde hem voor deze; en hem [de mensenzoon] werd heerschappij gegeven en eer en koninklijke macht, en alle volken, natiën en talen dienden hem. Zijn heerschappij is een eeuwige heerschappij, die niet zal vergaan, en zijn koningschap is een, dat onverderfelijk is." (Dan 7:13-15; vergelijk Hand 1:9-11 en Op 5:11-14)

Ook de vervolging van de gelovigen die Daniël zag, vinden we terug in dit hoofdstuk in Openbaring. We slaan hierbij de verzen 7-12 even over. Het moet hier voldoende zijn aan te geven dat:

a) Er niet gezegd wordt dat de 'satan' of de 'duivel' achter 'de draak' of 'de slang' zit, maar dat 'de draak' = 'de slang' = de 'satan' = de 'duivel'. De drie nadere aanduidingen zijn de kenmerken van 'de draak'. Zie de delen *Satan* en *Duivel* in deze studieresie.

b) Het plan van 'de draak' mislukte, doordat God Zijn Zoon opwekte en tot Zich in de hemel liet komen, en de vervolging van de volgelingen van Jezus niet leidde tot de uitroeiing van de gelovigen. Dit wordt voorgesteld met 'op de aarde geworpen' worden, wat zoveel betekent dat hij in het stof moest bijten, vernederd werd.

In de voortzetting in Openbaring 12 vanaf vers 13, wordt de ware gemeente, net als Christus, vervolgd. In die vervolging zit de verleiding het ware geloof op te geven (gesymboliseerd door de 'draak' – zie vers 9). Dit is vanaf het begin van de prediking van het evangelie het geval geweest. De 'vrouw', de ware gemeente van Christus, heeft zich eeuwenlang apart gehouden (geheiligd) van de wereld om haar heen (in 'de woestijn', de plaats waar niets is – dus ook niets begerenswaardigs). Over deze vervolging van de heiligen of gelovigen was al in Daniël gesproken:

"Ik zag dat die horen strijd voerde tegen de heiligen en hen overwon ... en hen te gronde richtten." (Dan 7:21,25)

"En toen de draak zag dat hij op de aarde was geworpen, vervolgde hij de vrouw, die het mannelijk kind geboort had ... En de slang wierp uit haar bek water achter de vrouw als een stroom, om haar door de stroom te laten meesleuren ... En de draak werd toornig op de vrouw en ging heen om oorlog te voeren tegen de overigen van haar nageslacht, die de geboden van God bewaren en het getuigenis van Jezus hebben." (Op 12:13,15,17)

We merken dat 'draak' en 'slang' in deze passage door elkaar worden gebruikt. Het zijn benamingen voor één en hetzelfde verschijnsel. Bij de bespreking van de andere 'beesten' in de volgende hoofdstukken in Openbaring bekijken we nader wat de 'draak' of 'slang' doet. Dan kunnen we ook beter bepalen wat daar mee bedoeld wordt.

Het beest uit de zee

In hoofdstuk 13 gaat het visioen over naar de wereldse machthebbers, gesymboliseerd door de vier rijken waarover Daniël hoorde, in de tijd van Johannes vertegenwoordigd door het Romeinse Rijk.

Aan het eind van hoofdstuk 12 zag Johannes dat 'de draak' bleef staan op het zand van de zee (vers 18), wat zoveel wil zeggen als aan de oever, op het strand. Alsof hij daar op de uitkijk stond naar wat komen zou. In hoofdstuk 13 zag hij vervolgens een 'beest' opkomen uit de zee.

"En ik zag uit de zee een beest opkomen met tien horens en zeven koppen; en op zijn horens tien kronen en op zijn koppen namen van godslastering."

Dit 'beest' is dus verwant aan 'de draak'. Het is zelfs zo dat 'de draak' het alles geeft dat het nodig heeft om heerschappij uit te oefenen:

"En de draak gaf hem zijn kracht en zijn troon en grote macht." (Op 13:2)

'De draak' geeft dit 'beest' dus zijn kracht, zichtbaar in zijn heerschappij, zijn troon en grote macht. Indien hier met de 'draak' een concreet wezen werd bedoeld, waarom zou deze 'draak' dan zijn kennelijk onbetwistbare heerschappij aan een ander geven? Dat zou hij toch alleen gedaan worden als zijn macht afnemend was en hij nieuwe kansen zag. In hoofdstuk 12 hebben we gezien dat 'de draak' werd vernederd door Gods ingrijpen in het lot dat de wereld voor Zijn Zoon had bepaald. Maar er is daarna meer gebeurd: 'het beest', en daarmee 'de draak' die het zijn macht had gegeven, werd ook op het slagveld verslagen (13:3), en verloor daarmee zijn positie als machthebber op aarde. 'De draak' kan dus in eerste instantie (in hoofdstuk 12) gezien worden als 'het beest uit de afgrond'. Op de vraag waarom het dan de ene keer 'beest' en de andere keer 'draak' wordt genoemd, luidt ons antwoord dat iets dergelijks ook bij Daniël het geval is, wanneer hij in plaats van een beer een ram, en van een geitenbok een panter ziet, terwijl zij wel dezelfde rijken symboliseren.

In hoofdstuk 13 is 'de draak' geworden tot het symbool van heerschappij en heerszucht als zodanig. Dit houdt zoveel in als dat wat met 'de draak' wordt gesymboliseerd, en wat de concrete 'draak' eens was, terug te vinden was in dit 'beest uit de zee'.

Dat het dier uit de zee opkwam, houdt in dat het uit de mensen, de volken, de naties is. De zee en rivieren zijn vaak het beeld voor goddeloze, bedreigende machten, die opkomen als de golven in de branding of als een snel stijgende rivier:

"Maar de goddelozen zijn als de zee, zo opgezweept, dat zij niet tot rust kan komen, en wier wateren slijk en modder opwoelen." (Jes 57:20)

"Wee, een rumoer van vele volken, die rumoer maken als rumoerige zeeën, en een gebruis van natien, die bruisen zoals geweldige wateren bruisen. Natiën bruisen zoals geweldige wateren bruisen, maar dreigt Hij [God] ze, dan vluchten zij weg ... Dit is het deel van hen die ons plunderen, en het lot van hen die ons beroven." (Jes 17:12)

"Vele volken stuw Ik tegen u op, zoals de zee haar golven opstuwt." (Ez 26:3)

"De wateren die u zag, waarop de hoer gezeten is, zijn natiën en menigten en volken en talen." (Op 17:15)

Soms wordt specifiek gemaakt wie er met die 'wateren' wordt bedoeld. Het kan God zijn (Jes 59:19), maar meestal zijn het Egypte (bijvoorbeeld Jeremia 46:7,8), Assyrië en Babel (bijvoorbeeld Jesaja 5:26 en 30; 8:7,8; Jeremia 6:23), en het Medisch Perzische rijk (Jeremia 50:41-43 en 51:41-44).

Wanneer we nu teruggaan naar Daniël hoofdstuk 7: 2 en 3, dan zien we dat hij de vier dieren in zijn droom uit de zee zag opkomen:

"Ik had in de nacht een gezicht en zie, de vier winden van de hemel brachten de grote zee in beroering, en vier grote dieren stegen uit de zee op, het ene verschillend van het andere."

De overeenkomst tussen wat Daniël en wat Johannes schreven is overduidelijk. En als Daniël schreef tijdens het bewind van de laatste koning van de Israël onderdrukkende macht Babel – gesymboliseerd door het eerste dier – en in zijn tijd de ondergang van Babel een feit werd, dan is het – gezien het feit dat zowel Israël als de christenen werden onderdrukt in de tijd dat Johannes dit schreef – redelijk te veronderstellen dat dit 'beest uit de zee' ten minste in relatie stond tot het vierde dier uit de droom van de profeet Daniël en het eerste 'beest' dat uit de afgrond kwam.

Dat dit geen voorbarige conclusie is, blijkt uit de nadere omschrijving van dit 'beest': het verenigt de eerste drie dieren uit de droom van Daniël:

"En het beest dat ik zag, was een luipaard gelijk, en zijn poten als van een beer en zijn muil als de muil van een leeuw." (Op 13:2)

Het 'beest uit de zee' doet ook hetzelfde als het vierde dier uit Daniël hoofdstuk 7:

"En [het beest] opende zijn mond tot lasteringen tegen God, om zijn naam te lasteren en zijn tent en hen, die in de hemel wonen. En hem werd gegeven tegen de heiligen oorlog te voeren en hen te overwinnen, en hem werd macht gegeven over elke stam en natie en volk." (Op 13:6,7)

De getallen in het boek Daniël

Voordat we verder gaan, is het voor het begrijpen van wat in Openbaring wordt gezegd, nodig dat we kijken naar de getallen in het boek Daniël, in verband met de daar genoemde Rijken.

De getallen in de droom van koning Nebukadnezar en de dromen van Daniël duiden alle op kenmerken van de rijken waar zij voor staan:

Babel was één geheel, en werd voorgesteld als een hoofd en een leeuw met adelaarsvleugels. (De opmerkelijke lezer zal zeggen dat een adelaar twee vleugels heeft, maar omdat er geen getal bij staat mogen we daar geen betekenis aan geven.) Het zou onverdeeld ten onder gaan.

Het Medisch-Perzische Rijk wordt voorgesteld als een borst met twee armen (als *torso* een geheel vormend) en als een ram met twee horens, omdat het een samengesteld Rijk was.

Het Griekse Rijk wordt voorgesteld als een panter met vier vleugels en vier koppen, en als een geitenbok met één horen, die op een gegeven moment afbrak, waarna er vier horens in plaats daarvan groeiden. De panter en ene horen wijzen op het Rijk onder Alexander de Grote, en de vier koppen en horens op de verdeling van zijn rijk onder vier generaals.

Het Romeinse Rijk wordt voorgesteld als twee benen en voeten. Dit kan, gezien het voorgaande, haast niet anders dan wijzen op een tweedeling van dit Rijk. Historisch gezien was dit er in de vorm van het West Romeinse en het Oost Romeinse Rijk.

Dat dit geen door ons bedachte wijze van uitleg is, is te zien in de uitleg die Daniël zelf van de getallen krijgt:

"... die grote dieren, die vier, zijn vier koningen die uit de aarde zullen opkomen." (Dan 7:17)

"en de tien horens [van het vierde dier] – uit dat koninkrijk zullen tien koningen opstaan." (vs. 24)

"De ram die u gezien hebt, met de twee horens, doelt op de koningen van de Meden en Perzen ..." (8:20)

"... en de harige geitebok op de koning van Griekenland, en de grote horen die tussen zijn ogen stond, dat is de eerste koning. En dat die afbrak en er vier in zijn plaats kwamen staan: vier koninkrijken zullen uit het volk ontstaan ..." (vzn 21,22)

Het beest uit de aarde

Nadat hij 'het beest uit de zee' had zien opkomen, schreef Johannes dat hij uit de aarde nog een ander 'beest' zag opkomen:

"En ik zag een ander beest opkomen uit de aarde en het had twee horens als het Lam, en het sprak als de draak. En het oefent al de macht van het eerste beest voor diens ogen uit. En het bewerkt, dat de aarde en zij die daarop wonen, het eerste beest zullen aanbidden ..." (Op 13:11,12).

Opmerkelijk is, dat in tegenstelling tot wat Daniël zei over het begin van zijn droom over de vier dieren, dat zij uit de zee 'opstegen' (Dan 7:2,3), in de uitleg tot hem gezegd wordt: "... die grote dieren, die vier, zijn vier koningen die uit de aarde zullen opkomen." (Dan 7:17). De vraag is dus of er een verschil is. Met beide wordt bedoeld dat zij uit de mensen, de volken, de naties zijn; dus aards en niet van de hemel, zoals God het heeft bedoeld. Dat is duidelijk uit het feit dat God er een eind aan maakt en er Zijn hemels Koninkrijk voor in de plaats stelt.

Dat het beest dat Johannes zag twee horens had, doet denken aan de ram met twee horens die de profeet Daniël zag in zijn droom, en die Het Medo-Perzische Rijk symboliseerde. De situatie is min of meer vergelijkbaar: de Romeinse Rijk bestond uit een twee delen, in het Westen en het Oosten, en zou later ook daadwerkelijk bestaan uit het West Romeinse Rijk en het Oost Romeinse Rijk.

Wij merken het verband tussen 'het eerste beest' (uit de zee) en dit 'andere beest' (uit de aarde). Het eerste werd aan één van zijn koppen een dodelijke wond toegebracht, maar herstelde tot ieders verbazing (12:3). Het lijkt ons zo bedoeld te zijn dat dit 'beest uit de aarde' optrad op het moment dat het herstelde, nadat het een zware slag was toegediend (in 13:14 wordt gezegd dat de wond door het zwaard werd toegebracht, dus in de oorlog). Het trad dus niet op na het eerste beest, maar tegelijkertijd (zie 13:12). Het 'beest uit de aarde' steunde 'het beest uit de zee'. Zij waren van hetzelfde streven en zij duldden beide niemand die anders gezind was. Zulke andersdenkenden werden door hun uitspraken uit de maatschappij gestoten, en kwamen om door armoede en het zwaard (Openbaring 13:14-17). De gelovigen die bereid zouden zijn hun geloof te blijven te belijden, en ten gevolge daarvan te lijden als hun Here, worden in hoofdstuk 15 'overwinnaars' van 'het beest' genoemd (14:12 en 15:2). Omgekeerd wordt in hoofdstuk 14 verteld, dat wie zich met 'het beest' zouden vereenzelvigen, door mee te doen met wat zoal gebruikelijk was, hetzelfde lot zou treffen als 'het beest' (14:9-11).

Uit wat verder wordt verteld over 'het beest uit de aarde', blijkt dat 'de draak', die 'het beest uit de zee' zijn troon en macht gaf, van het toneel is verdwenen. Het lijkt ons zo bedoeld te zijn dat, nadat de macht van het 'beest uit de zee' afnam, een 'ander beest' alles wat 'het beest uit de zee' kenmerkte overnam en tot model verhief. Want 'het beest uit de aarde' wordt steeds voorgesteld als de initiatiefnemer, die boven 'het beest uit de zee' staat ("En het oefent/bewerkt" 13:12, "En het doet" 13:13, "En het verleidt/zegt" 13:14, "En het maakt" 13:16).

Het grote verschil tussen dit 'beest' en de vorige is, dat het zich voordoet als het Koninkrijk van God, maar in feite niets anders is dan een werelds rijk, dat het zwaard opheft tegen de ware gelovigen. Dit wordt ook wel een wolf in schaapskleren genoemd (Handelingen 20:29). En ook 'antichrist' in de brieven van Johannes (zie *De antichrist* in deze studieresie).

Ook dit 'beest' maakte dus deel uit van het vierde en laatste rijk. Het is opnieuw een aspect en stadium in de heerschappij daarvan, en ook dit zou tot een einde komen. In hoofdstuk 16 wordt duidelijk dat 'het beest uit de aarde' en allen die daarbij horen, de hele menselijke, goddeloze, materialistische, zedeloze, trotse, hoogmoedige en gewelddadige heerschappij, waar in de Bijbel steeds sprake van is, getroffen zullen worden door 'plagen', die uiteindelijk zullen leiden tot de volledige ondergang en vernietiging:

"... en er kwam een boos en kwaadaardig gezwel aan de mensen, die het merkteken van het beest hadden en die zijn beeld aanbaden ... en de vijfde goot zijn schaal uit over de troon van het beest, en zijn rijk werd verduisterd, en zij kauwden op hun tong van pijn, en zij lasterden de God van de hemel vanwege hun pijnen en vanwege hun gezwollen, en zij bekeerden zich niet van hun werken." (Op 16:2-11)

Bijbelse conclusies en historische feiten

Wat we tot nu toe hebben gezien, is dat met 'de beesten' en 'de draak' menselijke heerschappij wordt bedoeld. Meer specifiek kan er, gezien de uitleg van de dromen van Daniël, alleen het Romeinse Rijk mee worden bedoeld. Dit was in zijn oorspronkelijke vorm het laatste grote wereldrijk. De uitleg van de droom van Nebukadnezar heeft echter geleerd, dat dit rijk in allerlei gedaanten, minder sterk dan het oorspronkelijke, zou blijven bestaan tot de komst van de door God gezalfde Koning. 'De beesten' en 'de draak' in Openbaring laten die gedaanten dan ook in grote lijnen zien. Er is niet zo'n uitgebreide opsomming van gebeurtenissen tot de eerste komst van de Messias te vinden, als in hoofdstuk 11 van het boek Daniël het geval is met betrekking tot het volk Israël. We zullen daarom ook niet tot in de details proberen te verklaren wat er nu precies bedoeld wordt met zeven koppen en tien horens, maar in grote lijnen naar de geschiedenis kijken:

Omstreeks 500 voor onze jaartelling (voj) werd de Republiek Rome gesticht. In 146 voj overwon Rome in de derde Punische oorlog Carthago in Noord-Afrika, en werd alleenheerser in het westelijke Middellandse Zeegebied. Na de overwinning op 'de Grieken' in 63 voj was Rome de nieuwe wereldmacht. In dat jaar werd Julius Caesar gekozen tot *pontifex maximus* (zeg maar de hoogste Romeinse burger van de Republiek). Vanaf 44 voj ontstonden er serieuze problemen. Vanuit velerlei oorzaken werd Julius Caesar in 31 voj vermoord en verviel de Romeinse republiek. In het jaar 27 voj liet Octavianus, de achterneef van Julius Caesar, zich tot *princeps* (keizer) kronen en voortaan Augustus noemen. Hij veroverde de macht in zowel het oostelijke als het westelijke deel van het Rijk en voegde daar Egypte aan toe. Hieruit blijkt dat er altijd al een scheidslijn heeft gelopen tussen het Romeinse deel en het Griekse deel van het Romeinse Rijk. Dit is van belang voor de verdere ontwikkelingen; want vanaf het einde van de derde eeuw en het begin van de vierde eeuw ontstond een definitieve scheiding. Keizer Maxentius van Rome werd in 312 verslagen door Constantijn I (de Grote), de enig overgeblevene van zes die aanspraak konden maken op de troon van Rome. Hij bracht van 324 tot 337 het gehele rijk onder zijn bewind, maakte van Byzantium de nieuwe hoofdstad, en noemde het naar zichzelf: Constantinopel (tegenwoordig Istanbul), het nieuwe Rome. Het grote verschil tussen de twee steden in die tijd was, dat Rome het centrum was van heidendom en Constantijn de zijde koos van de christenen. Zelf was hij dat niet (hij liet zich pas op zijn sterfbed dopen), maar hij koos daarvoor om politieke redenen: eenheid in zijn rijk krijgen. Aan die eenheid kwam echter in 395 al een eind, en de scheiding tussen Oost en west werd definitief. Vanaf dat jaar was Constantinopel alleen nog de hoofdstad van Byzantium, of het Oost-Romeinse Rijk, totdat het in 1453 de hoofdstad werd van het (Mohammedaanse) Ottomaanse Rijk. In de vijfde eeuw werd het West-Romeinse Rijk, met als hoofdstad Rome, onder de voet gelopen door 'de Barbaren', en in 476 kwam de eerste Barbarenkoning (Odoaker) aan de macht. Er ontstond een Romeins-Germaanse beschaving, waaronder de Christelijke Kerk zich uitbreidde en de macht van de bisschoppen van Rome toenam. In het midden van de zesde eeuw kwam Rome onder het bestuur van Constantinopel. In 755 aanvaardde de Frankische koning Pepijn III (de Korte, of de Jongere), de vader van Karel de Grote – die hij had gewijd tot verdediger van de Kerk – het bestuursgebied van Byzantium in Italië. Hiermee werd de grondslag gelegd voor de wereldlijke macht van de pausen van Rome. Karel de Grote liet zich in 800 in Rome kronen tot keizer. Dit diende als voorbeeld voor de keizers van het Heilige Roomse Rijk, dat in 842 ontstond en bijna 1000 jaar bleef bestaan, en vanaf de vijftiende eeuw Heilige Roomse Rijk van de Duitse Natie ging heten. Het werd Rooms genoemd omdat het werd ingesteld als voortzetting van het Romeinse Rijk, maar hield in de praktijk in dat het Roomse geloof de basis daarvan was. Verschillende 'leiders' hebben geprobeerd het Romeinse Rijk voort te zetten en nieuw leven in te blazen, waaronder Napoleon en Hitler, maar zonder dat religieuze aspect.

Het religieuze aspect van het vierde rijk

We hebben al iets gezien van de religieuze invloeden die uitgingen van Rome en Constantinopel. Hier zijn de Rooms-katholieke Kerk en de (Oosters) Orthodoxe Kerk ontstaan.

De keizers van Rome stelden zich voor als goden, precies zoals de Farao's in Egypte en Nebukadnezar van Babel hadden gedaan. In Openbaring hoofdstuk 13 zien we iets van deze aanbedding:

"... en zij aanbaden de draak, omdat hij aan het beest de macht gegeven had, en zij aanbaden het beest, zeggende: wie is aan het beest gelijk?" (Op 13:4)

"En het (beest uit de aarde) bewerkt, dat de aarde en zij, die daarop wonen, het eerste beest (uit de zee) zullen aanbidden." (Op 13:12)

In de Bijbel hebben wij een duidelijk voorbeeld in de verafgoding van een koning:

"En op een bepaalde dag hield Herodes, in een koninklijk kleed op de troon gezeten, een rede tot hen; en het volk juichte hem toe: De stem van een god en niet van een mens!" (Hand 12:21,22)

De keizers van Rome lieten zich bewieroken. In Openbaring 13 lezen wij over het maken van een beeld voor 'het beest uit de zee'. Het valt te betwijfelen of dit letterlijk gebeurde, maar het maakt in ieder geval duidelijk hoe ver de verhoging tot goden ging. Het is een onmiskenbare verwijzing naar wat koning Nebukadnezar volgens Daniël hoofdstuk 3 deed, namelijk dat hij in zijn grootheidswaanzin een reusachtig beeld liet maken, waarvoor waarschijnlijk het beeld van de vier wereldrijken uit zijn droom als voorbeeld diende. Dit beeld moest in zijn geheel Nebukadnezar voorstellen, want niet alleen het hoofd, maar het gehele beeld was van goud. En iedere inwoner van zijn rijk moest dat beeld aanbidden. Het beeld was dus het zichtbare symbool voor de goddelijkheid van de koning. Een ieder die hem niet aanbad werd gedood. Dit wordt ook gezegd van hen die het beeld van 'het beest' niet aanbaden (Openbaring 13:15).

Het verschil tussen het beeld van Nebukadnezar en dat voor 'het beest', is dat het beeld van 'het beest' kon spreken. In de gehele symboliek moeten we dit volgens ons niet letterlijk zien als het spreken van een stenen, houten of metalen beeld, maar dat 'het beest' sprak alsof het een god was.

Door de vergoddelijking van de keizer heeft het vierde rijk steeds meer een 'religieuze' betekenis en invloed gekregen, en is het een gevaar geworden voor de gelovigen (zie Openbaring 13:5-8). Het beest dat deze macht symboliseert, wordt voorgesteld als een schaap in wolfskleren: het ziet eruit als Christus, maar in feite is het een valse Christus, 'antichrist', omdat het niet spreekt als Christus, maar als de 'draak', de verleider en vervolger van de mensen op aarde (zie 12:9 en 13:11,14). Zie *De Antichrist* in deze studiereserie.

Wie of wat zijn de beesten in Openbaring

Wat wordt er dan met de verschillende 'beesten' in Openbaring 11, 12 en 13 bedoeld? We hebben al gezien dat 'het beest uit de afgrond' en 'de draak' beide een beeld zijn voor het vierde dier uit de droom van Daniël. Met dat vierde dier wordt het oorspronkelijke Romeinse Rijk mee bedoeld, zoals dat regeerde in de tijd van Jezus en de apostelen.

Op de vraag of het 'beest uit de afgrond' het zelfde is als 'het beest uit de zee' luidt ons antwoord: ja en nee. Uit wat beide 'beesten' doen, concluderen we in ieder geval dat zij in wezen gelijk zijn. Te meer daar 'de draak' en 'het beest uit de zee' op dezelfde wijze worden beschreven. Zij vormen ook in naam hetzelfde rijk, het Romeinse, en toch worden er twee verschillende rijken bedoeld. De oplossing van dit 'raadsel' ligt in wat wij uit de geschiedenis hebben gezien: het bestaan van een westelijk en een oostelijk deel van het Rijk. Op een zeker moment kreeg het oostelijke deel de overhand op het westelijk deel. Het oostelijke deel begon zich al snel te ontwikkelen tot een wereldlijk religieuze macht voor het oostelijke deel van Europa. Later werd Rome, met hulp van wereldse macht-

hebbers, de zetel van de wereldlijk religieuze macht van het westelijke en centrale deel van Europa. Het 'beest uit de aarde' heeft alle kenmerken van deze wereldlijk religieuze macht, want het leek uiterlijk op 'het lam', maar het sprak als 'de draak'.

Met deze achtergrondkennis gaan we een ander 'beest' in Openbaring bekijken, dat we nog niet hebben behandeld.

Het scharlaken rood beest en de vrouw

In hoofdstuk 17 verschijnt een volgend 'beest' op het toneel:

"... een scharlaken rood beest, dat vol was van godslasterlijke namen, en het had zeven koppen en tien horens." (Op 17:3)

We lezen opnieuw dat het zeven koppen en tien horens heeft en godslasterlijk is. We hebben dus te maken met een zelfde voorstelling als bij 'de draak' en 'het beest uit de zee': het gaat om een aardse macht. Ook van dit 'beest' wordt verteld dat het 'uit de afgrond' komt en te gronde gaat:

"Het beest dat u zag, was en is niet, en het opkomen uit de afgrond en het vaart ten verderve" (vs. 8)

Uit deze passage en de nadere uitleg van wie er met dit rijk wordt bedoeld, blijkt dit rijk er nog niet was in de tijd van Johannes, maar zou voortkomen uit het tot de wederkomst van Christus heersende rijk van de mensen. Het maakt dus deel uit van het laatste rijk dat over de aarde zou heersen.

"De zeven koppen zijn zeven bergen ... Ook zijn het zeven koninkrijken: vijf ervan zijn gevallen, een is er nog [het zesde] en de ander [het zevende] is nog niet gekomen, en wanneer hij komt, moet hij korte tijd blijven. En het beest dat was en niet is, is zelf ook het achtste, maar het is uit de zeven en het vaart ten verderve. En de tien horens die u zag, zijn tien koningen, die nog geen koningschap hebben ontvangen, maar één uur ontvangen zij macht als koningen, met het beest. Dezen zijn één van zin en geven hun kracht aan het beest. Dezen zullen oorlog voeren tegen het Lam ... Want God heeft in hun hart gegeven zijn zin te volbrengen en dit eensgezind te doen en hun koningschap aan het beest te geven, totdat de woorden van God zullen voleindigd zijn." (Op 17:9-17)

In hoofdstuk 19 zien we deze koningen en 'het beest' inderdaad optrekken tegen het Lam, de Koning die is uitgetrokken om het Koninkrijk van God op te richten:

"En ik zag het beest en de koningen van de aarde en hun legerscharen verzameld om oorlog te voeren tegen Hem, die op het paard zat, en tegen zijn leger." (Op 19:19)

Hoe nauw al deze beelden met elkaar overeenkomen, is ook te zien in het feit dat in Daniël 2:41 de tenen als onderdeel van het beeld waarvan Nebukadnezar droomde worden genoemd. In de uitleg wordt dit beeld van boven naar beneden gezien. Het hoofd komt als eerste (Babel) en de tien tenen als laatste. Het is dus de laatste fase van het vierde wereldrijk op aarde. Daarom moeten de tien koppen in dit gedeelte van Openbaring, dat kennelijk over het laatste stadium van de menselijke heerschappij gaat, overeen komen met de voeten (met tien tenen) van het beeld.

Dit past ook bij het beeld, en dat:

Uit alles wat wij in dit hoofdstuk en de volgende lezen, blijkt dat het in wezen gaat om de eerder vermelde wereldlijk religieuze macht, die zijn oorsprong heeft in Babel. Vanwege de gevaren werd het in Openbaring niet bij de ware naam Rome genoemd, maar zeer toepasselijk Babylon. Maar Babylon is ook meer het algemene begrip voor de macht van mensen, die zelf de maat van hun zon-

den vol maken en anderen tot zonde verleiden. Daarom zien wij zowel in het Oude als het Nieuwe Testament de oproep 'uit Babel' te gaan, dus niet mee te doen met de verdorven wereld:

"Vertrek, vertrek, ga uit vandaar [Babel]; raak het onreine niet aan, ga weg uit haar midden, reinig u ..." (Jes 52:11)

"Vlucht uit Babel, laat ieder zijn leven redden: komt niet om in zijn ongerechtigheid, want dit is de tijd van de wraak voor de HERE, het verdiende loon betaalt Hij hem." (Jer 51:6)

"En ik hoorde een andere stem uit de hemel zeggen: Ga uit van haar, mijn volk, opdat u geen gemeenschap hebt aan haar zonden en niet ontvangt van haar plagen." (Op 18:4)

Dat 'het beest' scharlaken rood is geeft zijn zondigheid aan (zie Jesaja 1:18). Het is nu niet meer rosig als 'de draak', maar diep rood, om aan te geven dat de maat van zijn zonde vol is geworden. Wij hebben dus te maken met een ontwikkeling van wat in de tijd van Johannes aanwezig was, tot iets dat in de tijd voor de wederkomst van Christus aanwezig zal zijn. Dit is het eindstadium in wat de mensheid in haar zonde zal kunnen bereiken. Het oordeel kan dan niet meer uitblijven, en dat is waarmee dit hele visioen dan ook begint:

"Kom hier, ik [de engel] zal u [Johannes] tonen het oordeel over de grote hoer, die zit aan vele wateren, met wie de koningen van de aarde gehoereerd hebben, en zij, die op de aarde wonen, zijn dronken geworden van de wijn van haar hoerij." (Op 17:1 en 2)

Toen Johannes hoorde wie met die 'grote hoer' werd bedoeld, was hij zeer verbaasd (vers 6). Maar waarom? Hij had daarvoor toch al behoorlijk veel onaangename 'beesten' gezien, en een afschuwwekkende uitleg over hen gekregen? Dan moet het toch geen verrassing zijn geweest dat de mensheid in haar slechtheid het absolute dieptepunt zou bereiken? Zeker, maar het was dan ook niet 'het scharlaken rood beest' maar 'de vrouw' die zijn verbazing wekte – en dan vooral omdat 'de vrouw' op dat 'beest' zat.

In hoofdstuk 12 had hij een vrouw gezien die het symbool was van het volk van trouwe gelovigen. Die vrouw bleef een lange tijd verborgen voor haar vervolgers: zij hield zich apart van de wereld (had zich geheiligd), gesymboliseerd door 'de woestijn', de plaats waar niets is – dus ook niets begerenswaardigs. Wat Johannes zag in dit nieuwe visioen was totaal niet wat hij verwacht had: in plaats van een eenvoudige en 'reine maagd' (2 Korintiërs 11:2) zag hij een in dure koninklijke kledij gestoken en met dure sieraden omhangen, dronken 'hoer':

"En ik zag een vrouw zitten op een scharlaken rood beest, dat vol was van godslasterlijke namen ... En de vrouw was gehuld in purper en scharlaken en rijk versierd met goud, edelgesteente en paarden, en zij had in haar hand een gouden beker, vol gruwelen. En op haar voorhoofd was een naam geschreven, een geheimenis: het grote Babylon, moeder van de hoeren en van de gruwelen van de aarde. En ik zag de vrouw dronken van het bloed van de heiligen en van het bloed van de getuigen van Jezus." (Op 17:3-6)

Het zitten op het beest geeft aan dat zij dat beest 'aanstuurt', of dat zij zich door het beest laat leiden. Ze is niet maagdelijk (niet heilig maar zondig) en heeft het karakter van 'het beest', dat spreekt als 'de draak'. Zij verleidt de mensen met wat zij verkondigt, en doodt (op grond van valse aanklachten) hen die dat niet willen – de ware gelovigen, en oefent zelfs macht uit over vele landen en volken. Wat was er gebeurd? moet Johannes zich hebben afgevraagd. Hoe kan het dat zich christen noemende mensen zo diep zinken? Het antwoord loog er niet om:

Wat de gemeente van Christus had moeten zijn, heeft zich ontwikkeld tot een valse kerk, die zich beschouwt als Gods koninkrijk op aarde. Dat was al te zien aan het 'beest uit de aarde'. Die kerk is gaan meedoen met de wereldlijke macht, die het zwaard hanteert, om hen die alleen vanuit Gods

woord willen de mond te snoeren, desnoods met geweld. 'Het beest' en 'de vrouw' zijn één geworden. Historisch gezien is dit gebeurd door de eenheid van Staat en Kerk.

De kerk van Rome kon eeuwen lang niets doen zonder de koningen en keizers in Europa, die op hun beurt niets konden doen zonder de kerk van Rome. De kerk had zichzelf tot god gemaakt, en bepaalde het gehele leven van haar onderdanen. De keizers en koningen gebruikten de kerk om zoveel mogelijk macht te hebben over zoveel mogelijk onderdanen, en de kerk gebruikte de keizers om zoveel mogelijk 'leden' te hebben – en dus zoveel mogelijk inkomsten. Die 'leden' waren dus geen burgers meer van het rijk in de hemel, waarvan Christus de Koning is, maar van een rijk op aarde, waarvan Vaticaanstad (Rome) de hoofdstad is, met een *pontifex maximus* zoals Julius Caesar, en een regering. Zelf leefden de kerkelijke leiders in overdaad; zij waren materialistisch en verrijkten zich ten koste van de gewone mensen. Zij dienden dus niet God maar de afgod Mammon. De kerk werd als de wereld, en de mensen hoorden nauwelijks meer de boodschap van de komst van Gods Koninkrijk. De kerk beschouwde zich als het koninkrijk, en de 'leken' moesten de kerk gehoorzamen. Indien zij dat niet deden wachtte hen de dood. Zij werden beroofd door de kerk, die hen de vreugde van de verlossing in Christus had moeten verkondigen. Zij bood geen hoop, geen verwachting, en gaf niet het voorbeeld van Christus. Ook toen de Renaissance aanbrak was zij een belemmering en bestrijder, en tijdens de Verlichting gebruikten velen de gelegenheid zich te keren tegen de kerk als instituut. De Franse Revolutie kende weinig medelijden met de wereldlijke en kerkelijke leiders.

Maar daarmee was het niet afgelopen. Het was de schakel tot een ontwikkeling die zal leiden tot het definitieve einde van de door mensen beheerste samenleving. De kerk als instituut verloor weliswaar haar grote betekenis, maar de mensen wilden in wezen elk voor zich de positie hebben die de wereldlijke en kerkelijke leiders hadden, onder het mom van 'vrijheid, gelijkheid en broederschap'. De 'vrije' wereld begon zich snel te ontwikkelen, het individu kwam centraal te staan, en zijn goden werden voor de één bezit en vermaak, en de ander wetenschap en filosofie.

Geloven is nu voor de meesten iets persoonlijks, waar anderen veelal buiten staan en dat enkele korte momenten duurt. Na de godsdienstoefening is het vooral zaak snel terug te keren tot zaken, bezit en genot. Zo heeft het grootste deel van de mensheid zich met haar rijkdom en kennis tot god gemaakt en gaat zij haar eigen gang. De mensheid voltooit zo waar het bij de eerste zonde om ging: 'te worden als God'. En waar het op uitgelopen is, is dat zij geen rekening (meer) houdt met God. Daarom gruwet Hij hier zo van, dat het aangekondigde oordeel onontkoombaar is geworden. Dit is een notendop het beeld dat in Openbaring 17, 18 en 19 geschetst wordt van de overspelige vrouw op het scharlaken rode beest.

Wat in deze hoofdstukken opvalt, is dat de verantwoordelijkheid geheel bij de mens wordt gelegd, en niet bij iets of iemand anders. De machten waar het om gaat zijn volken, koningen en steden:

"De wateren, die u zag, waarop de hoer gezeten is, zijn natiën en menigten en volken en talen ... En de vrouw die u zag is de grote stad, die het koningschap heeft over de koningen van de aarde." (Op 17:15 en 18)

De stad die in de tijd van Johannes deze macht had, was Rome. Dus de identificatie was voor hem niet moeilijk. Maar vers 16 zegt dat de koningen de vrouw haten en haar zullen beroven en vernietigen, in opdracht van God:

"Want God heeft in hun [de koningen] macht gegeven zijn zin te volbrengen en dit eensgezind doen ..." (Op 17:17)

Zoals dus het symbool van de Joodse godsdienst, de tempel in Jeruzalem, overeenkomstig Gods oordeel werd verwoest – eerst door Babel en later door Rome – zo zou de valse kerk van Rome over-

eenkomstig datzelfde oordeel vernietigd worden. Nadat dit oordeel in het visioen van Johannes was voltrokken, hoorde Johannes hetzelfde dat Ezechiël hoorde toen Jeruzalem was gevallen, en de ballingen in Babel toen de Medo-Perzen de stad Babel hadden ingenomen:

“Gevallen, gevallen is de grote stad Babylon en zij is geworden een woonplaats van duivelen, een schuilplaats van alle onreine geesten en een schuilplaats van alle onrein en verfoeid gevogelte, omdat van de hartstocht van haar hoererij al de volken gedronken hebben en de koningen van de aarde met haar gehoereerd hebben en de kooplieden van de aarde rijk geworden zijn uit de macht van haar weelderigheid.” (Op 18:2,3)

“Want haar zonden hebben zich opgehoopt tot aan de hemel en God heeft aan haar ongerechtigheid gedacht. Vergeldt haar, zoals ook zij vergolden heeft, en geef haar dubbel naar haar werken; meng haar het dubbele in de beker, die zij gemengd heeft; geef haar zoveel pijniging en rouw, als zij heerlijkheid en weelde genoten heeft. Want zij zegt in haar hart: Ik troon als koningin, ik ben geen weduwe en geen rouw zal ik zien. Daarom zullen haar plagen op één dag komen: dood en rouw en hongersnood, en zij zal met vuur verbrand worden; want sterk is de Here God die haar geoordeeld heeft.” (Op 18:5-8)

Deze taal en het gehele verband tussen de profetiën, laten zien dat het steeds om machten op de aarde gaat, die kunnen worden vernietigd, en waarover andere mensen treuren, vooral omdat hun kans op winst verloren gaat:

“En de koningen van de aarde, die met haar gehoereerd hebben en weelderig geweest zijn, zullen over haar wenen en weeklagen, wanneer zij de rook van haar verbranding zien ...” (Op 18:9)

“En de kooplieden van de aarde wenen en bedrijven rouw over haar, omdat niemand meer hun lading koopt ...” (Op 18:11)

“En iedere stuurman en iedere kustvaarder en allen die de zee bevaren ...” (Op 18:17)

Rome symbolisch voor de samenleving als geheel

Diverse malen in de geschiedenis heeft de stad Rome, en de daar gezetelde kerk, grote crisissen doorgemaakt. De macht van de kerk van Rome in de wereld is nu, zeker vergeleken met vroeger, onbeduidend. Zij heeft echter nooit afstand genomen van wat zij de ware gelovigen eeuwenlang heeft aangedaan, en ziet haar positie nog altijd zoals vroeger: als de ware kerk.

Maar de hele strekking van deze hoofdstukken laten, volgens ons, zien, dat het hier niet meer alleen gaat om een aanwijsbare stad of kerk, of wereldmacht. Een stad is in de Bijbel het beeld van een samenleving. Wat eerst Babel/Rome de aanwijsbare schuldige, nu is de gehele samenleving volkomen verdorven, verzonken in winstbejag en decadentie. En zoals het decadente Babel en Rome werden verwoest, zo is de val van deze samenleving vastbesloten bij God. Babel/Rome is in al zijn betekenissen het symbool voor de gehele materialistische wereld, die zichzelf tot hoogste norm en dus god heeft gemaakt, maar aan haar einde zal komen in Gods oordeel bij de komst van Christus. In hoofdstuk 19 vinden wij zelfs een loflied van de engelen op haar val:

“En een sterke engel nam een steen op als een grote molensteen en wierp hem in de zee, zeggende: Zó zal Babylon met geweld geworpen worden, de grote stad, en zij zal nooit meer gevonden worden.” (Op 18:21)

“Halleluja! Het heil en de heerschappij en de macht zijn van onze God, want waarachtig en rechtvaardig zijn zijn oordelen. Want Hij heeft de grote hoer geoordeeld, die de aarde met haar hoererij verdieft, en Hij heeft het bloed van zijn knechten van haar hand geëist.” (Op 19:1,2)

Hoe waar is het woord van de psalmist, die schreef:

"Maar de mens met al zijn praal houdt geen stand ... De mens, die met al zijn praal geen inzicht heeft, is gelijk de beesten die vergaan." (Ps 49:13,21)

Een gelovige minderheid

Maar net als in de tijd van Elia, zijn er ware gelovigen overgebleven: zij die opgetekend staan in het levensboek van God. Helaas vormen zij een kleine minderheid (denk aan de 7000 in de tijd van Elia en de weinigen op de smalle weg waarover Jezus sprak.

Hun verwachting is dat, na het verdwijnen van deze goddeloze samenleving, Christus een nieuwe samenleving op aarde zal stichten, gesymboliseerd door 'het nieuwe Jeruzalem' in Openbaring hoofdstuk 21. Daar zal Gods heerlijkheid zijn:

"En in haar zal niets onreins binnenkomen, en niemand, die gruwel en leugen doet, maar alleen zij, die geschreven zijn in het boek van het Lam" (Op 21:27)

"En het koningschap, de macht en de grootheid van de koninkrijken onder de gehele hemel zal gegeven worden aan het volk van de heiligen van de Allerhoogste: zijn koningschap is een eeuwig koningschap, en alle machten zullen het dienen en gehoorzamen." (Dan 7:27)

Vele zijn de bemoedigen in het boek Openbaring voor hen die volharden, overwinnen, in het ware geloof:

In de beloften aan het eind van elk van de zeven brieven aan de gemeenten in de hoofdstukken 2 en 3 zegt Christus: "Wie overwint, zal...".

Vóór de aankondigingen van de oordelen zag Johannes: "een grote schare, die niemand tellen kon, uit alle stammen en natiën, stonden voor de troon en voor het Lam, bekleed met witte gewaden en met palmtakken in de hand ... het Lam, dat in het midden van de troon is, zal hen weiden en hen voeren naar de leven gevende waterbronnen; en God zal alle tranen van hun ogen afwissen" (7:9-17).

Vóór het blazen van de zevenden en laatste bazuin klinkt de triomferende uitroep: "Het koningschap over de wereld is gekomen aan onze Here en aan zijn Gezalfde, en Hij zal als Koning heersen tot in alle eeuwigheden" (11:15).

Johannes vertelt wat hij vóór de laatste plagen zag: "het Lam stond op de berg Sion en met Hem 144.000, op wier voorhoofden zijn naam en de naam van zijn Vader geschreven stonden ... de losgekochten van de aarde ... als eerstelingen voor God en het Lam" (14:1-5).

En na het eindoordeel zag hij: "(iets) als een zee van glas met vuur vermengd, en de overwinnaars van het beest en van zijn beeld en van het getal van zijn naam, staande aan de glazen zee, met de citers van God. En zij zingen het lied van Mozes, de knecht van God, en het lied van het Lam" (15:1-4)

Na de val van 'het grote Babylon' klinkt het: "Halleluja! Het heil en de heerlijkheid en de macht zijn van onze God, want waarachtig en rechtvaardig zijn zijn oordelen, want Hij heeft de grote hoer geoordeeld, die de aarde met haar hoererij verdierf, en Hij heeft het bloed van zijn knechten van haar hand geëist. En zij zeiden voor de tweede keer: Halleluja! ... En de vierentwintig oudsten en de vier dieren wierpen zich neder en aanbaden God, die op de troon gezeten is, en zij zeiden: Amen, halleluja! En een stem ging uit van de troon, zeggende: Loof onze God, al zijn knechten, die Hem vreest, u kleinen en u groten! ... Halleluja! Want de Here, onze God, de Almachtige, heeft het koningschap aanvaard. Laten wij blij zijn en vreugde bedrijven en Hem de eer geven, want de bruiloft van het Lam is gekomen en zijn vrouw heeft zich gereedgemaakt; en haar is gegeven zich met blinkend en smetteloos fijn linnen te kleden, want dit fijne linnen zijn de rechtvaardige daden der heiligen" (19:1-8)

Jan Koert Davids

Alle passages uit de NBG'51 vertaling, tenzij anders vermeld. Ze zijn ontdaan van ouderwets en formeel taalgebruik.